

Den kinesiska partistaten

Anatomi och utmaningar

Börje Ljunggren

The Chinese party-state: Anatomy and challenges.

The time after the fall of the Berlin Wall and the collapse of the Soviet Union, was by many in the West seen as “the end of history”. Only one path now remained, liberal democracy based on a market economy. However, the notion that the remaining communist states would almost automatically turn into democracies in step with their market economic development turned out to be wishful thinking. Economically, China uninhibitedly “copied” the West but, unsurprisingly, refused to convert politically. Still, China “failed to fail”, and during the current decade the Chinese economy will very likely become the world's largest, since long being the world's largest trading nation in goods, deeply integrated into the global economy. At the same time, the party state has not only remained, but been strengthened.

Under Deng Xiaoping, the architect of “reform and opening”, China's opportunities in the era of hyper-globalization were skillfully exploited. Within the framework of the party-state, some institutional development took place. The stability-fixed Xi has instead deepened the party's role and, by lifting the two-term limit for the party secretary of CPC established under Deng, taken a serious step away from urgent institutional development. Does the party, facing mounting challenges in an exceedingly polarized world, once again have the capacity for renewal?

Ett drama som kan definiera det tjugonde århundradet?

Vid det kinesiska kommunistpartiets tjugonde kongress i oktober 2022, utsågs Xi Jinping, i strid mot den ordning som 1982 introducerades av Deng Xiaoping, till partiets generalsekreterare för en tredje femårsperiod. Till yttermera visso utan att någon tänkbar efterträdare från den ”sjätte generationen” gavs någon plats i partiets innersta krets, politbyråns ständiga utskott. Dess sju medlemmar,

Börje Ljunggren är Ph.D., f.d. ambassadör i Kina, senior medarbetare vid Utrikespolitiska institutet och associerad vid Harvard University Asia Center.

E-post: ljunggren.borje@gmail.com

alla män, och ingen under 60 var dessutom alla ur Xis egen lojala krets. Den samlade bedömningen var att Xi nu var mäktigare än någonsin, den mäktigaste kinesiske ledaren sedan Mao, och tänkt sig att under lång tid förbli "paramount leader". Maktkoncentrationen har dock samtidigt gjort honom ytterst ansvarig som ingen annan ledare sedan Deng Xiaoping (-1997), vid en tid då landet står inför växande inre och yttre utmaningar. Var Xi, för att citera ett brittiskt uttryck "too clever by half"?

Kort efter sitt makttillträde 2012 talade Xi på ett internt möte i Guangdong-provinsen. Hur kunde, frågade han, Sovjetunionen och det sovjetiska kommunistpartiet efter drygt 70 års maktinnehav bara falla samman? Att det kinesiska partiet gick ett sådant öde till mötes måste till varje pris förhindras. Ett avgörande misstag hade, förklarade Xi, varit att förstatliga försvarsmakten. Partiet hade avväpnats. Folkarmén (PLA) måste lyda direkt under partiet, och vara dess yttersta garant. Under Xis ledning har armén följdriktigt knutits ideologiskt hårdare till partiet och samtidigt genomgått en dramatisk modernisering och utbyggnad, med ett nytt ledarskap i Xis hand. Att tjäna nationen och partiet ska vara synonymt. Allt konvergerar i partistaten.

Trots framgångarna och konsolideringen av sin maktställning lider Xi dock av allt att döma, av vad den amerikanske statsvetaren Larry Diamond, med hänvisning till Sovjetunionens sammanbrott kallat en "70-årsklåda", en existentiell oro över något slags "tipping point", en oförutsedd utveckling som kunde hota honom och partiet (Diamond 2013). "Stabiliteten" kräver följaktligen ständigt nya offer. Xis Kina är inte bara en partistat utan också i allt högre grad en kontrollstat. Bakom maktfullkomligheten döljer sig ett utvecklingshämmande kontrollbehov.

Den kinesiska partistaten är på många sätt en större utmaning än det kalla krigets Sovjetvälde. Samtidigt står Kina inför växande såväl yttre som inre utmaningar. Den strategiska misstron mellan USA och ett uppstigande Kina kastar en allt längre slagskugga. En betydande skillnad i jämförelse med Sovjetunionen är att den kinesiska uppgången är ekonomiskt baserad. Under innevarande decennium kommer den kinesiska ekonomin med stor sannolikhet att bli världens största, och sedan länge är Kina världens största handelsnation i varor. Sedan 1980-talets ekonomiska öppning har andelen som lever under fattigdomsstrecket minskat dramatiskt samtidigt som inkomstklyftorna vuxit till USA:s nivå, folkkommunerna ersatts av mångmiljonstäder och medelklassen vuxit till uppskattningsvis 400 miljoner, samtidigt som grundläggande fri- och rättigheter stadigt försämrats. En dramatisk rekyleffekt av den nu övergivna ettbarnspolitiken är att folkmängden under innevarande sekel kommer att minska med bortemot en halv miljard, och en allt större del bestå av åldringar.

Deng Xiaoping, "reform och öppningens" arkitekt, tillvaratog på ett exceptionellt sätt Kinas möjligheter i hyperglobaliseringens era. Inom partistatens ram, skedde också en viss institutionell utveckling. Den stabilitetsfixerade Xi

har i stället fördjupat partiets roll och tog genom upphävandet av den begränsning till två mandatperioder som fastställdes under Deng, ett allvarligt steg bort från angelägen institutionell utveckling. 2021 firade partiet 100 år, allsmäktigare än någonsin sedan Mao. Allsmäktighetens sprickor växer dock, med de växande påfrestningarna i det "sociala kontraktet" mellan partistaten och den kinesiska medelklassen som ett symptom.

Den dramatiska, illa planerade avvecklingen i december 2022 av Covid-politikens o-tolerans, med extrema "lock downs", har följts av vissa åtgärder för att stimulera den inbromsade ekonomin och för att förbättra relationerna till västvärlden och enkannerligen USA. Utvecklingen har lett till spekulationer om en "XI reset" och om huruvida partiet ännu en gång har förmåga till förnyelse. Allt talar dock för att det underliggande motivet är att värna om partistaten som sådan, Xis orubbliga mission.

Kinas uppgång, ledarskapet och partistatens fördjupning

Efter Berlinmurens fall i november 1989 och Sovjetunionens sammanbrott två år senare, hävdade statsvetaren Francis Fukuyama i sin uppmärksammade bok *The End of History and the Last Man* (1992), att Sovjetväldets sammanbrott betydde "slutet på historien". Endast en väg återstod nu, den på marknadsekonomi grundade liberala demokratin. Något alternativ fanns inte längre, konstaterade han närmast kliniskt.

1989 var dock inte bara året för Berlinmurens fall. Det var också året för massakern vid Himmelska fridens torg och man kan, som Financial Times Gideon Rachman, konstatera att det fanns "två 1989, Berlin och Peking". Peking var skakat och förutsägelseerna om att också Kina och det lilla fåtalet resterande kommunistregimer skulle falla var legio, men historien blev en annan. Det är länge sedan den var så oavslutad som idag.

Deng Xiaopings radikala omläggning mot "reform och öppning" år 1978, två år efter Maos död och kulturrevolutionen (1966–1976), var inledningen till en era av ekonomisk tillväxt med få motstycken. 1983 lanserade Deng för första gången begreppet "socialism med kinesiska förtecken". Fram till 1989 rådde ett betydligt öppnare klimat än i dag. I och med massakern lades fokus på partiets konsolidering. Inom kommunistpartiet fanns djupt delade meningar om vilken väg partiet borde välja. Nyckelpersoner förordade återgång till planekonomi, men det var inte Dengs uppfattning och 1992 gjorde han så sin berömda resa till Guangdong, hans "Södra resa", där han deklarerade nödvändigheten av fördjupade reformer.

En grundläggande uppfattning var att Kina för att "komma ikapp" måste öppna sig mot omvärlden, och konkurrensutsätta den av inhemska statsföretag dominerade ekonomin. Katten kunde, förklarade Deng, ha vilken färg

som helst bara den fångade råttor. Fördjupade ekonomiska reformer var en förutsättning för partiets överlevnad. Av det följde att han såg medlemskap i WTO som en central fråga, en uppfattning som förstärktes efter 1997-98:års Asienkris, en kris som skakade Östasien och som av många bedömare ansågs komma att leda till att Kina skulle falla som den sista dominon. Men, motsatsen inträffade. Kina började i stället segla upp som Asiens nya tillväxtmotor, medan Japan – ”den östasiatiska mirakelekonomin” – gick i kvav. Kinas marknads-ekonomiska reformer, med statsföretagsreformer, satsning på framväxten av entreprenörsdrivna ”township and village enterprises” (TVEs), i förening med en valuta som stod emot finanskrisen, lade grunden för ett slags kapitalism med kinesiska förtecken. (Nee & Opper 2012). Kina gjorde sig redo för att med globaliseringen som hävstång bli världens verkstadsgolv, och mer.

En annan för Deng central övertygelse var att partiet måste ”vaccineras” mot maoistisk kult, men också mot reformer som kunde hota stabiliteten och partiets roll. Den ”demokratiska centralismens” leninistiska traditioner var axiomatiska. Det finns ingenting, konstaterar Ezra Vogel i sin omfattande Deng-biografi, som tyder på att han någonsin plågades av beslutet att sätta in militären mot demonstranterna vid Himmelska fridens torg (Vogel 2011). Efter massakern kallades Shanghais partisekreterare Jiang Zemin till Peking för att ta över som partisekreterare efter den reforminriktade Zhao Ziyang, som visat sig obenägen att slå ner studentupproren. Zhao hade två år tidigare efterträtt Hu Yaobang, sedan Deng funnit denne allt för reformbenägen. Begravningen av Hu, våren 1989, utlöste omfattande studentprotester, som växte och den 4 juni 1989 resulterade i Dengs beslut.

Jiang Zemin, som i november 2022 gick bort vid 96 års ålder, hade i Shanghai visat erforderlig fasthet gentemot ”upprorsmakarna”, varför Dengs val nu föll på honom. Färdriktningen angav Deng. Han utsåg också på ett tidigt stadium Jiangs efterträdare, Hu Jintao, som vid den sextonde partikongressen (2002) i ordnade former utsågs till partiets generalsekreterare. Liksom för Jiang var det givet att posten kunde innehas under maximalt två mandatperioder. Kollektivt ledarskap präglade Hus tio år på posten. Han var primus inter pares men inte partiets ”kärna”.

Under de sista åren var Dengs enda formella position ordförandeskapet i landets bridgesällskap, men han förblev fram till sin död 1997 den andra generationens helt dominerande gestalt. Han valde att aldrig själv inta partisekreterarposten under de båda decennier som han dominerade landets politiska liv, ”bara” posten som ordförande i partiets centrala militärkommission, men han utsåg de facto fyra partisekreterare, och lade fast en successionsordning som förväntades bestå, men nu raserats, med kult av Xi Jinping och hans ”tankar”. Ett stort steg bort från den ordning som Deng ville vaccinera mot.

Det är fascinerande att blicka tillbaka på den process som för drygt två decennier sedan resulterade i Kinas inträde i Världshandelsorganisationen

(WTO), ett avgörande steg i integrationen i den globala produktionsordningen. President Bill Clinton spelade en central roll i förhandlingarna om inträde och det var han och Kinas handlingskraftige premiärminister Zhu Rongji som år 2000 tillkännagav att det var ett faktum. I mars samma år förklarade Clinton att avtalet inte bara låg i USA:s ekonomiska intresse utan också i dess vidare intresse eftersom det utgjorde den bästa möjligheten för att påverka Kina i positiv riktning. Ekonomisk frihet skulle följa och ur den också växande förväntningar på politisk frihet. Den snabba internetutvecklingen skulle, förutspådde Clinton, ha djupgående effekter. Att förhindra det vore som att försöka ”spika upp Jell-O-pudding på en vägg”. ”Good luck!” Världen skulle gå mot en av USA ledd global konvergens.

I efterhand kan man konstatera att dessa visioner präglades av betydande önsketänkande, men också av en ödesdiger arrogans, med den på falska grunder genomförda amerikanska invasionen av Irak år 2003 som förödande exempel. Internet har inte, trots mer än en miljard kinesiska användare, blivit någon oövervinnelig ”world wide web”. Internetsuveränitet råder samtidigt som Kinas ekonomi är ännu mycket större än någon då kunde ana, och partistaten befästs.

Trettio år efter massakern vid Himmelska fridens torg, den 1 oktober 2019, firade Folkrepubliken Kina 70 år. Ett huvudtema var att en ny ”tredje era” inletts med Xi Jinping, med Xi själv i samma firmament som Mao och Deng Xiaoping. Firandet framställdes, med en ny trosvisshet, som en bekräftelse på Kinas pågående pånyttfödelse under kommunistpartiets förutbestämda ledning. Det hela kröntes med en militärparad som illustrerade Kinas uppbyggnad av en oövervinnlig försvarsmakt. Kinas framgångar var, deklarerade Xi i sitt jubileumstal ”ett mirakel i mänsklighetens historia”. ”Enighet var järn och stål” och det kinesiska folket ”måste hålla enighetens banér högt och samlas tätt ihop bakom KKP:s Centralkommitté”.

Det fanns mycket att fira. Ett fattigt och krigshärjat Kina har förvandlats till en supermakt. Decennier av ekonomiska framgångar har lagt grunden för ett Kina som på många sätt är vår tids största utmaning.

I dag är Kina inte bara världens näst största ekonomi, och sedan 2014 den största mätt i köpkraft (PPP), utan också världens ojämförligt största handelsnation i varor och tillsammans med Japan världens näst största utlandsinvestorare. Det handlar inte heller bara om BNP-siffror. Klyftorna, och i synnerhet förmögenhetsklyftorna, har vuxit dramatiskt, men mer än 850 miljoner har enligt Världsbanken lyfts upp ovanför fattigdomsstrecket och 2020 annonserade Kina att den djupa fattigdomen var utplånad. Den förväntade livslängden ligger i dag på 77 år. Branko Milanovic, en av världens ledande auktoriteter på global inkomstfördelning, har beskrivit Kina som en ”sumobrottare” som genom sitt fattigdomslyft dramatiskt minskat den globala fattigdomen, och möjliggjort förverkligandet av FN:s millenniemål att halvera fattigdomen i världen (Milanovic 2016).

Samtidigt har Kina inte bara blivit allt mäktigare, utan också mer auktoritärt. Västerländsk demokrati var aldrig på dagordningen men i Deng Xiaopings vision av ”reform och öppning” (1978), ingick att tydliggöra partiets och statens roller, inom partistatens gränser. I takt med att Kinas ekonomi växte tilltog självkänslan och med Xi Jinping hade tiden för ”landets pånyttfödelse” kommit. Vid partiets tjugonde kongress i oktober 2022 var fullföljandet av landets pånyttfödelse ett givet tema, med 2049, 100 år efter folkrepublikens grundande, som året då landet ska vara en ”i alla hänseende framstående modern nation”, med partiet vid rodret.

Finanskrisen 2008 blev av avgörande betydelse. Västvärldens ekonomier vacklade men Kinas ekonomi fortsatte att växa med närmare 10 procent per år och svarade under något år för 30 procent av tillväxten i världsekonomin. Varför skulle Kina då dansa efter västvärldens – ”the Washington consensus” – pipa? Geoekonomi blev geopolitik, en utveckling som förstärktes under det följande decenniet. Landet blev, ironiskt nog, globaliseringens största vinnare, i den historiska parentes av hyperglobalisering som, inte minst på grund av Kinas framgångar, nu nått sitt slut. Har den liberala ekonomiska ordningen skapat ett monster bortom dess kontroll? Världen befinner sig enligt många bedömare i en era av ”deglobalisering”, eller kanske snarare i en era av globalisering på andra villkor än den liberala internationella ordning som präglat världen under efterkrigstiden. Kina har samtidigt visat sig vara långt mer innovativt än vad ett land med Kinas system ”borde” kunna vara. Landet har tagit ett *teknologiskt språng*. I stället för att vara världens fabriksgrund vill landet enligt ”Made in China 2025” (2015) bli ledande inom ett tiotal teknologiområden som robotics och förarlösa bilar. Kinesiska elbilsföretag som Warren Buffett-stödda BYD (”Build-your-own-dream”) utmanar Tesla, och 2023 förväntas enligt Financial Times nästan dubbelt så många elbilar säljas i Kina som i USA och Europa sammantaget (White & Campell 2023). I arbetsrapporten till den tjugonde partikongressen förklarades målet för 2035 att vara ”ett av världens mest innovativa länder, med oberoende och styrka inom vetenskap och teknologi”.

Telekomföretaget Huaweis dramatiska framväxt med 5G som manifestation gjorde ”decoupling” till en central fråga för USA och västvärlden. De högsta nivåerna i de globala värdekedjorna förutsattes vara bortom Kinas förmåga. I dag intar landet enligt många bedömare en ledande position inom artificiell intelligens (AI), med världens största datavolymer. Partistaten har genom denna teknologiska utveckling förvandlats till en virtuell kontrollstat, en ”controlocracy” för att citera Stein Ringen, med ansiktsidentifiering som ett kontrollinstrument långt bortom Orwells vildaste fantasi (Ringen 2016). Teknologiskt ledarskap, och immaterialrätt, har blivit centrala frågor. Teknologi har blivit nationell säkerhetspolitik och en central dimension av de djupnande motsättningarna mellan USA och Kina. I motsättningarnas epicenter finns i dag halvledarkriget, *The Chip War*, en oundviklig del av varje produktionskedja

och nu en strategisk faktor i fragmenteringen av den globala ekonomin (Miller 2022).

Enligt Acemoglu och Robinson var Kina dömt att misslyckas – ”run out of steam” – om inte dess ”extraktiva politiska institutioner ersattes av inklusiva institutioner” som äganderätt, en fri arbetsmarknad och, ytterst, demokrati (Acemoglu & Robinson 2012). Föreställningen att resterande kommuniststater närmast med automatik i takt med sin marknadsekonomiska utveckling skulle förvandlas till demokratier visade sig dock vara önsketänkande. Ekonomiskt ”kopierade” Kina ohämmat västvärlden, men vägrade, vilket inte borde överraska, att konvertera politiskt. Partistaten befästes med nationalism som ett allt viktigare kitt i denna era av identitetspolitik (Holmes & Krastev 2019).

Trots landets dramatiska utveckling vidmakthålls i detta identitetsprojekt idén om Kinas förnedring, som något man aldrig får glömma. En alltmer komplex fråga är den nationella schizofreni – känslan av samtidig stolthet och förnedring – som präglar dagens Kina. Trots Kinas uppgång och visioner om pånyttfödelse förblir föreställningen om ”nationell förnedring” ett centralt tema i landets relationer till historien, präglad av motsägelsefulla, närmast narcissistiska ”strukturer av känslor” (Callaher 2010). Trots landets dramatiska uppgång vidmakthålls ”förnedringstemat”, med det första opiumkriget (1839–42) som början på en tid som ”aldrig får glömmas eller upprepas” (Zheng Wang 2012). Det inpräntas i varje skolbarn. Samtidigt utsätts omvärlden för självtillräcklig ”wolf warrior diplomacy”.

Partiets växande roll under Xis ledarskap bottnar, som statsvetaren Joseph Fewsmith konstaterat, i tilltagande leninism, på bekostnad av framväxten av öppenhet och trovärdiga institutioner. (Fewsmith 2021). Xi har inte, i Deng Xiaopings tradition, förmått förnya partiet utan i ”stabilitetens” namn hänfallit åt vad Tony Saich i sitt stora arbete om partiets hundraåriga historia beskriver som ”heavy-handed centralism” (Saich 2021). Med en anti-korruptionskampanj som ett effektivt vapen, byggde Xi upp en maktställning som ingen kunnat förutse.

Landet har, som Andrew Nathan skolbildande konstaterade, visat oanad ”auktoritär uthållighet”. Efter massakern 1989 vid Himmelska friden torg förutspådde Nathan regimens kollaps, men tänkte om efter Dengs ”södra resa”. Nathan fokuserade på fyra aspekter av institutionalisering, varav den första var den regelbundna successionspolitik som Deng lade fast, och Xi underminerat (Nathan 2003).

Xi, som av många, inklusive undertecknad, förväntades vara en reformist, visade sig i stället se sin historiska roll som partibyggar. Jag träffade 2005 Xi för första gången. Han var då partisekreterare i Zhejiangprovinsen. Jag hade begärt mötet då Xi var en av dem i femte generationen som sågs som möjlig framtida ledare. Vi hade ett långt, överraskande informellt samtal. Xi hade som ung kader besökt Sverige och visade intresse för den nordiska modellen. Jag lämnade med intrycket av Xi som en reformist. Kort därefter blev han, efter

en korruptionsskandal i Shanghai, partisekreterare i mångmiljonstaden, och därmed positionerad ett steg närmare makten. 2007 blev han politbyråmedlem, och vid påföljande Folkkongress landets vicepresident.

Xi visade sig snart, som McGregor konstaterat, vara "troende övertygad om Partiets rätt att styra" (McGregor 2010). Hans bakgrund ger en förklaring. Fadern, Xi Zhongxun, en respekterad medlem av den första generationens revolutionärer, anklagades 1962, då Xi var nio år gammal, för medverkan i en bok kritisk mot Mao, och levde sedan i olika former av husarrest till efter Maos död. Xi växte som en följd under långa tider upp utan sin far och många antog att han kände stor bitterhet mot Mao. Xi menade emellertid att Mao räddade faderns liv då den ökände säkerhetschefen, Kang Sheng, ville avrätta honom. Till följd av faderns öde fick Xi, under Kulturrevolutionen utsänd på landsbygden, ansöka flera gånger innan han antogs som partimedlem. Åren på landsbygden formade honom. Fadern rehabiliterades och var på 1980-talet en reformorienterad medlem av politbyrån. För Xi var Mao-eran en förutsättning för Dengs "reform och öppning", och att ifrågasätta den var att ifrågasätta partiet.

Under Deng Xiaoping-eran gällde devisen att "Kina skulle dölja sin förmåga och bida sin tid". Visionerna i Xis era är av annan dignitet. År 2049 då folkrepubliken fyller 100 år ska "drömmen om den stora återfödelsen för den kinesiska nationen vara förverkligad", då ska man, enligt arbetsrapporten – "Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respects" – till den tjugonde partikongressen, ha byggt Kina till "ett mäktigt modernt socialistiskt land som är rikt, starkt, demokratiskt, kulturellt avancerat, harmoniskt och vackert" (Communist Party of China 2022). Säkerhet och "stabilitet", dvs partiets suveräna maktinnehav, är en förutsättning.

Symptomatiskt för det rådande tillståndet var den närmast totala avsaknaden av spekulationer inför den 20:e partikongressen om möjliga efterträdare till Xi. Ingen från den sjätte generationen, född på 1960-talet, kom på den 19:e kongressen (2017) in i det ständiga utskottet, det verkliga maktcentret. Det bestod, som dittills sedan Folkrepublikens tillkomst, bara av män, och alla var födda på 1950-talet. Därmed var dock alla i princip inne på sin sista period, om regeln "67 inne, 68 ute" skulle gälla. Den sjätte generationens tid skulle vara kommen då den 20:e kongressen samlades.

Ett relativt stort antal av de tjugofem politbyråmedlemmarna, som den drygt 70-årige vicepresidenten Wang Qishan, skulle lämna av åldersskäl. Skulle det verkliga maktcentret, politbyråns ständiga utskott med dess sju medlemmar, komma att se nya, yngre ansikten? Premiärminister Li Keqiang, nummer 2 i partihierarkin men långt mindre inflytelserik än sina företrädare på premiärministerposten, förväntades – inte helt ovilligt – falla för åldersstrecket. Som efterträdare till honom nämndes den reforminriktade Wang Yang (67), bland annat f.d. vice premiärminister, sedan 2017 medlem av det ständiga utskottet

och ordförande för den konsultativa folkkongressen (CCPCC). Wang tillhörde, liksom Li, ungdomsförbundsfraktionen. Då Xi tillmätte lojalitet oerhört stor betydelse var det s.k. Zhejiang-gänget, partifunktionärer från den provins där Xi länge verkade, av särskilt intresse bland möjliga namn i den sjätte generationen. En av dem, Chen Miner (61), betraktades som Xis favorit. Han har gjort raketkarriär och är nu partisekreterare i Chongqing och medlem av politbyrån. En annan framträdande person i den generationen var vice premiärministern Hu Chunhua (59), som redan 2012 kom in i politbyrån men knappast var Xis man, känd som "lille Hu" för sin närhet till Hu Jintao och med en likartad karriär inom partiets ungdomsförbund.

Av allt detta blev det intet. Ingen under 60 år kom in i det ständiga utskottet, och ungdomsförbundsfraktionen fick ingen företrädare. Hu Chunhua fick inte ens behålla sin plats i politbyrån. En åldrad och sjuklig Hu Jintao, placerad näst intill Xi på podiet, leddes under förnedrande former ut från kongressalen. Vid Folkkongressen i mars 2023 blir Li Qiang (f. 1959), nr. 2 i det ständiga utskottet, ny premiärminister. Li var partisekreterare i Shanghai 2017–2022 och uppmärksammades för sin drastiska Covid-19-lockdown av 20-miljonersstaden. Starka band till Xi knöts då Li var Xis stabschef under dennes år som partisekreterare i Zhejiangprovinsen.

Uppenbart var att Xi inte tänkte nöja sig med tre mandatperioder utan snarare, som veteranen Kevin Rudd spekulerar, tänker sig att förbli "paramount" in i 80-årsåldern och sent 2030-tal (Rudd 2022). Partiet kan dock – för sin överlevnad – visa sig ha en annan uppfattning. Nya formationer är under framväxt.

Partistatens arkitektur

Vad skiljer då den kinesiska partistaten från en vanlig auktoritär enpartistat, varav det finns åtskilliga? Grundläggande är partiets maktmonopol, inklusive dess kontroll av försvarsmakten. Grundläggande är likaså partiets leninistiska uppbyggnad enligt den demokratiska centralismens principer. Partistatens grundpelare kan sägas vara sex:

1. All politisk makt tillhör ytterst partiet.
2. Försvarsmakten har som en central uppgift att försvara inte bara landet utan också partiet.
3. Partiet kontrollerar genom kadersystemet alla utnämningar inom förvaltning, militär, statsföretag och statliga institutioner.
4. Rättsväsendet är underordnat partiet.
5. Media kontrolleras ytterst av partiet.
6. Civilsamhället tvingas utvecklas i en bur, utan värnat eget utrymme.

Samtliga dessa sex förutsättningar uppfylls med råge i den kinesiska parti-staten och sedan Xi kom till makten har den systematiskt fördjupats, på bekostnad av stat och civilsamhälle. Formellt finns en "flerpartidemokrati under kommunistpartiets ledning", men de små partier som tillåtits överleva sedan 1949 saknar varje form av eget liv eller inflytande. Deras roll är rent dekorativ. Det leninistiskt uppbyggda kommunistpartiet, med dess drygt 95 miljoner medlemmar och dess massorganisationer, är de facto överordnat staten.

Vid den 19:e partikongressen, 2017, skrevs det in i partistadgan att partiet "ska upprätthålla absolut ledarskap över Folkarmén och andra väpnade styrkor och genomföra Xi Jinpings tänkande om hur militären ska stärkas". Xis "tankar om socialism med kinesiska särdrag för en ny era" skrevs också in i stadgan, tillika hans namn (Communist Party of China 2017). Genom sin plats i partistadgan kunde Xi förbli landets yttersta ledare på livstid och vid den Nationella folkkongressen i mars 2018 undanröjdes också 10-årsgränsen för innehav av presidentposten. Institutionellt togs därmed stora steg tillbaka.

Demokrati är inte, som ovan konstaterats, på dagordningen. Det är "västvärldens största bluff" riktad mot icke-väst, ett av "sju onda" i det centrala particirkuläret Nr. 9, "Meddelande om den nuvarande situationen på det ideologiska området", som den 22 april 2013 sändes ut av partiledningen. Betecknande för systemet – partistaten – är att dokumentet distribuerades till centrala ministerier och statliga organ, provinser, autonoma regioner och städer direkt under centralmakten såväl som partiets ledande grupper i civila organisationer och, självfallet, till Folkarmén.

Dessa "sju onda" förtjänar att redovisas med viss utförlighet:

1. Man får inte förespråka västerländsk konstitutionell demokrati. Att göra så är ett försök att underminera partiets ledarskap och systemet med socialism med kinesiska förtecken.
2. Man får inte förespråka universella värden. Att göra så är ett försök att försvaga den teoretiska grundvalen för partiets ledarskap
3. Man får inte verka för ett civilsamhälle då det är ett försök att riva partiets sociala grundvalar. De som förespråkar civilsamhälle vill orsaka motsättningar mellan partiet och massorna och skapa allvarliga former av politisk opposition.
4. Man får inte förespråka nyliberalism eller försöka ändra landets grundläggande ekonomiska system.
5. Man får inte förespråka västerländska idéer om journalistik och utmana Kinas princip att media- och publiceringssystemet ska lyda under partidisciplin.

6. Man får inte förespråka historienihilism och försöka underminera kommunistpartiets och det Nya Kinas historia. Det är att förneka oundvikligheten i Kinas val av den socialistiska vägen.
7. Man får inte ifrågasätta öppnings- och reformpolitiken eller ifrågasätta naturen hos socialismen med kinesiska förtecken.

Lika allvarligt som att förneka partiet är, som framgår av sista punkten, att förneka öppnings- och reformpolitiken, som den definieras av partiet.

Betecknande är hur Kinas förhållningssätt till civila och politiska mänskliga rättigheter förändrats. År 1998 undertecknade Kina två grundläggande FN-konventioner, den om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den om civila och politiska rättigheter. Den förra ratificerades med en reservation för fackliga rättigheter, men den senare har aldrig ratificerats, och Kina erkänner inte längre dessa rättigheters universella karaktär. Under de år som jag tjänstgjorde i Peking (2002–06) var frågan om ratificering ett självklart ämne i dialogen mellan EU och Kina. I dag väcker varje omnämnande stark irritation. Idén om universella värden, inklusive universella mänskliga rättigheter, avvisas då den försvagar ”den teoretiska grundvalen för partiets ledarskap”.

Givna teman vid den tjugonde kongressen var Kinas fortsatta framgångar under partiets ofelbara ledning, framgångar som västvärlden vill förneka Kina. Likaså givet var konstaterandet att landet står inför utmaningar utan motstycke, utmaningar som ställer krav på partiets fasta ledarskap. Ett tema med särskild bäring på partistaten var satsningen på ”gemensamt välstånd”, sysselsättning, hälsa och skola. Mer än 850 miljoner har, som konstaterats ovan, sedan 1978 ovedersägligen lyfts ovanför landets fattigdomsstreck, men fattigdomen och otryggheten förblir utbredd, inkomstklyftorna är stora, Gini-koefficienten för inkomster har minskat något men är fortsatt hög (0,38). Allt detta gör gemensamt välstånd till ett naturligt tema, men den växande betoningen av statens – och partiets – roll, innebär växande hot mot de krafter som gjort Kina till ett långt mer ekonomiskt framgångsrikt och innovativt land än vad konventionell visdom kunnat föreställa sig.

Den höga, investeringsdrivna tillväxt som partiets breda ”acceptans” vilat på tillhör det förflutna. Den framtida tillväxten, och välfärden, måste vara innovations- och produktivitetsdriven. Retoriskt finns de tankarna i arbetsrapporten till partikongressen, men inte i Xis hittillsvarande ledarskap. En av de främsta, och mest initierade västerländska bedömarna av den kinesiska ekonomin, Stephen Roach, Goldman Sachs förre Asienchef och numera professor vid Yale, konstaterar efter kongressen att ”den kinesiska ekonomin var på en extraordinär bana, och ombalanseringen av agendan lovade mer, men Xi bröt det löftet. Autokratins politiska ekonomi har kastat kallt vatten på de av oss som brukade vara övertygade Kina-optimister” (Roach 2022).

Har de växande utmaningarna, överinvesteringar och ungdomsarbetslöshet, protesterna mot Covid-politiken, och ofriheten inte bara gjort Xi ännu mer beslutna att värna om partistaten utan också något ödmjukare (Mitchell et al 2022)?

Partistatens institutionalisering har uppenbara gränser, och definitionerna är inte givna, men koncentrationen av makt i Xis person har, vilket inte minst Covid-hanteringens visat, försvagat nationens institutionella kapacitet, och ytterligare minskat maktens ringa transparens.

Kan partistaten förnyas?

I sitt omfattande arbete *From Rebel to Ruler – One Hundred Years of the Chinese Communist Party*, citerat ovan, konstaterar Harvard-professorn Tony Saich att:

Det inte finns något parti som KKP. Partiets livslängd, storlek, uthållighet och förmåga att bemästra till synes omöjliga odds gör det till en mycket distinkt politisk organisation. Ändå är det svårt att precis definiera vad KKP är. Vi kan beskriva dess struktur och dess medlemmars skyldigheter, men vi kan med det inte fånga dess väsen. Omfattningen av partiets kontroll är förbluffande. Det finns partienheter i nästan alla partiets fyra miljoner gräsrotsorganisationer...men allt fler rapporter om korrupktion och oreda, det finns 90 miljoner partimedlemmar men det är allt svårare för partiet att få särskilt de rika att betala sina avgifter. Vad förmår människor att ansluta sig? Partiet är 'the only game in town' och var och en med policyintresse eller politiska eller personliga aspirationer vill vara med, och alla spänningar i samhället sugts därmed in i partiet...Variationerna förklarar partiets besatthet av enighet.

En illustration av Saichs tes om partiets anpassningsförmåga manifesterades i november 1978 på KKP:s elfte centralkommittés tredje plenum. Konvulsionernas djup efter Maos död gjorde att Deng Xiaoping bara två år efter hans bortgång kunde samla tillräckligt stöd för sin anti-utopiska politik. För Deng gällde att genom "reformer och öppning" komma ikapp omvärlden, och att tillgripa de medel i form av ekonomiska incitament och demontering av Maos klasskampspolitik och kollektivism som det krävde. Deng var plågsamt medveten om hur långt på efterkälken Kina befann sig i jämförelse med andra länder i regionen och länder i väst. "Vi är minst 40 år efter länderna i väst", förklarade han. Av reformkrafterna inom partiet hade han övertygats om att vägen till renässans bestod i att genom ekonomiska reformer, decentralisering och öppning mot omvärlden för inflöde av kapital och teknologi skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt. Så skulle Kina bygga "socialism med kinesiska förtecken".

Allt förutsatte dock att partiet förblev vid makten. Reformerna var en förutsättning för partiets överlevnad, men partiets ledande roll fick inte ifrågasättas. Den var själva förutsättningen för att lyckas. Alternativet var kaos. Samtidigt såg han det som mycket viktigt att "vaccinera" mot kult av det slag som gällt under Mao-eran, och partiet kunde inte göra allt. Institutioner måste byggas. Självt förblev han fram till sin död 1997 landets "paramount ledare". I ett berömt tal till politbyrån år 1980 kritiserade Deng "överkoncentrationen av makt som oundvikligen skulle leda till koncentration av makten i några få händer – vilket i sin tur skulle leda till misstag". Mao var ett varnande exempel.

Under de följande decennierna kom Kina onekligen ikapp. 2014 blev landet, globaliseringens största vinnare, världens största ekonomi mätt i köpkraft, och det tidigare slutna landet är i dag världens största utrikeshandelsnation i varor.

En vanlig uppfattning i omvärlden under denna period var att den ekonomiska utvecklingen succesivt skulle leda till inte bara ekonomisk liberalisering utan också politiska reformer i Kina. Den uppfattningen förstärktes av internets dramatiska utveckling och the world wide web (www). Kina skulle succesivt integreras i den internationella ekonomin och bli "just like us".

Kina har emellertid, som diskuterats ovan, inte bara blivit allt mäktigare, utan också mer auktoritärt. Bakom den kinesiska muren gäller kinesisk internetsuveränitet. 2008 blev en milstolpe. Trots den globala finanskrisen fortsatte Kinas ekonomi att växa i snabb takt. Självkänslan tilltog och med Xi Jinping (2012) inleddes en ny era. Landet skulle pånyttfödas, på Kinas villkor. Kommunistpartiet antog resolutionen om "de sju onda", med konstitutionell demokrati på första plats. Partistaten fördjupades.

Samtidigt har demokratins utveckling i världen inte bara mattats av utan under snart två decennier obrutet förlorat terräng. *Den tredje demokratiseringsvågen* inleddes i mitten av 1970-talet med Greklands, Portugals och Spaniens demokratisering och växte länge stadigt (Huntington 1991). Efter Sovjetväldets sammanbrott framstod den länge som obrytbar. Historien blev en annan. Enligt Freedom Houses "Freedom in the World"-rapport *Democracy under Siege*, var pandemiåret 2020 det femtonde året av obruten tillbakagång, större än under något av de tidigare åren, och särskilt allvarig i världens båda största demokratier, USA och Indien. Demokratins globala tillbakagång har fortsatt (Freedom House 2022).

Ur kinesisk synvinkel är denna tillbakagång följdriktig. Partiet beskriver sedvanligt Kina som en "demokratisk diktatur", men partiet betonar också allt starkare dess överlägsna demokratiska karaktär. I arbetsrapporten till den tjugonde kongressen slås fast att Kina är "ett socialistiskt land baserat på folkets demokratiska diktatur under arbetarklassens ledning byggd på en allians av arbetare och bönder; statens makt tillhör folket." Samtidigt sägs att "folkets demokrati är socialismens livsnerv, och en integrerad del av all strävan att bygga ett modernt socialistiskt land. En allomfattande folkets demokrati är socialistisk

demokratis definierande karaktärsdrag; det är demokrati i dess bredaste, mest genuina mening, och mest effektiva form.” Denna ”allomfattande kinesiska demokrati” ställs mot den ”kapitalistiskt västerländska”. Trots retoriken förblir partistaten dock demokratins antites.

Samhället är vitalt, uppkopplat, konsumistiskt, men politiskt reducerat till växande nationalistiska krav på lojalitet mot parti och stat, med chauvinistisk propaganda om en fientligt inställd omvärld som vill förhindra landets uppgång. Systemmässigt konsekvent, men knappast en dynamisk konstruktion för förverkligandet av ”drömmen om Kinas pånyttfödelse.” Människors drömmar om ett gott samhälle är betydligt större än så. De rymms inte i en bur. Man kan, som Carl Mintzer, en ledande amerikansk rättsforskare, fråga sig om det vi bevittnar bara är första akten, och det verkliga dramat väntar: ”Vad kommer att hända när de böljande spänningar som skvalpar mot Kinas frusna fasad kommer till ytan?” (Mintzer 2019).

Under ytan finns ett missnöje med Xis maktfullkomlighet, med de växande ekonomiska svårigheterna och avsaknaden av ekonomiska reformer, och med det tre år långa fasthållandet vid en extrem Covid-19-strategi som under månader lamslagit 20-miljonersstäder som Shanghai, och krisartat upphävts. I kontrollstatens förkrympta civilsamhälle är utrymmet för kritik samtidigt mindre än någonsin sedan Mao-eran. Kritik tenderar att axiomatiskt bli opatriotisk.

I november 2022 kokade dock samhället över sedan familjer i ett flerfamiljshus i Urumchi i Xinjiangprovinsen, inlåsta i tre månader i en lock-down, omkom i en brand. De kunde inte komma ut. Brandkåren kunde inte ta sig fram till den blockerade fastigheten. Sociala medier låg momentant före censuren och protester ägde rum på många håll i landet, de största sedan 1989. På sina håll gällde kritiken också det auktoritära styret och Xi personligen. Det tystades snabbt ner, och lock-downpolitiken förklarades som en planerligt avslutad framgång. Men, nationens kollektiva minne rymde nya erfarenheter och dramatiken kunde inte med någon trovärdighet skyllas på yttre inblandning. Ansvar vilade ytterst på Xi Jinping, som i sitt nyårstal till nationen knappast kunde övertyga människor om att allt hanterats med största klokskap. Covid-åren innebar en fördjupning av den auktoritära ordningen, men också en socio-politisk reaktion som inte kan undgå kommunistpartiet.

I sammanhanget intressant är de reaktioner som den 96-årige Jiang Zemins bortgång i november 2022 utlöste. Hans era framstod som en tid av större öppenhet. Hans viktigaste bidrag till partiets utveckling var ”de tre representationerna”, som ytterligare suddade ut partiets klasskaraktär genom att öppna partiet för ”samhällets avancerade produktiva krafter inom näringslivet, inklusive privata företagare, progressiva riktningar inom den avancerade kulturen och krafter som representerade majoritetens fundamentala intressen”. Jiang öppnade partiet för entreprenörer och andra viktiga grupper i samhället

som länge kallats ”klassfiender”. Samtidigt bekräftade den brutala förföljelse av Falungong som inleddes år 1999 Jiangs och partiets totalitära sida.

För Francis Fukuyama var händelseutvecklingen under 2022, alltsedan Putins invasion av Ukraina, tecken på att historien kanske ändå gick mot sitt slut. Det var, konstaterade han, uppenbart att synbarligen starka auktoritära stater som Kina och Ryssland i sin kärna led av allvarliga svagheter: ”Det kinesiska kommunistpartiets legitimitet byggde på vad den presterade, på det faktum att den åstadkommit tillväxt och stabilitet. Men det ögonblick då den inte levererar börjar människor fråga varför dessa människor har rätt att styra, och det gör den ekonomiska nedgången mycket betydelsefull.” Kinas problem i kampen mot Covid hade, menade han, sina rötter i Xis ”personliga autokrati”, något som kunde ha undvikits om pre-Xis ”institutionaliserade autokrati” hade rätt (Li 2022).

Till bilden hör att Kinas agerande alltsedan finanskrisen 2008 har präglats av tilltagande självsäkerhet (”assertiveness”) och kostsam hybris. Xi har, som Susan Shirk konstaterar, skjutit över målet (”overreach”), en hållning som bidragit till den fördjupade sino-amerikanska misstron, och det högteknologiska halvledarkrig som vi nu bevittnar. Landet har därigenom skadat sitt överordnade ”projekt”, nationens pånyttfödelse. Den senaste tidens utveckling väcker frågan huruvida en mindre resolut, mer självprövande hållning kan skönjas, och hur det i så fall skulle påverka geopolitiken.

En underskattad fråga är hur rådande utveckling påverkar den växande kinesiska medelklassen, i dag uppskattad till ca 400 miljoner. I den statsvetenskapliga litteraturen finns sedan 1950-talet en omfattande teoribildning och diskussion om sambandet mellan ekonomisk utveckling/modernisering och medelklass, med Barrington Moores arbete *Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World* och hans tes ”ingen bourgeois, ingen demokrati” som en referenspunkt (Moore 1966). Medelklassen har setts som en huvudkraft bakom framväxten av demokrati. En teoribildning har velat se ett linjärt samband, andra ett mer situationsanpassat, dynamiskt samband. I Kinas fall har, som vi konstaterat ovan med referens till Acemoglus och Robinsons *Why Nations Fail – the Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, detta samband inte kommit till uttryck. Medelklassen har vuxit dramatiskt, utan att den – i repressionens Kina – blivit en påtaglig kraft för politisk förändring. Den har accepterat det ”sociala kontrakt”, enligt vilket den i partistatens hägn materiellt sett fått det allt bättre. Under Xis maktinnehav har fri- och rättigheterna, och det civila samhället, till yttermera visso krympt påtagligt.

En av de mer intressanta empiriskt grundade studierna, om än något daterad, är Alpermans och Chens ”A Middle Class Without Democracy: Economic Growth and the Prospects for Democratization in China” (Alpermann & Chen 2015). Slutsatsen är att medelklassen, så långt, ”gillade läget”. Sedan Chens

undersökning gjordes har dock medelklassen fördubblats och landets BNP tredubblats. Samtidigt har tillväxten avtagit påtagligt med tjugoprocentig arbetslöshet bland städernas unga som ett dramatiskt symptom, Covid-politiken har krävt exceptionella uppoffringar och kontrollstaten har fördjupats.

Vilken roll spelar då intressegrupper? Aldrig tidigare, konstaterar Brookings Chen Li år 2016, har intressegrupper tillmätts så stor betydelse. Begreppet var tidigare tabu, men nu hade ledarskapet erkänt begreppens validitet och betydelse, samtidigt som det kinesiska folket blivit medvetet om sina rättigheter och intressen. Man kan, menar han, indela befolkningen i tre stora grupper, företags- och näringslivsintressen, utsatta grupper som migrantarbetarna och den framväxande medelklassen (Li 2016).

Det är lätt att konstatera att denna analys präglas av en optimism som inte visat sig hålla. De utsatta migrantarbetarna, ofta skilda från sina familjer, uppgår enligt *China Labour Bulletin* (2022) fortfarande till närmare 300 miljoner och medelklassen har fortsatt att växa, till dagens 400 miljoner, men partistatens fördjupning har lett till en utveckling med minskat utrymme för intressegrupperna. Medelklassen har inte kommit att spela den pådrivande roll som Chen Li förutspådde. 1999 konstaterade Stanley Lubman, expert på kinesisk rätt, att den kinesiska rättsutvecklingen förblivit "a bird in a cage", en alltjämt träffande beskrivning (Lubman 1999). Detsamma har, trots den på många sätt dramatiska samhällsutvecklingen, gällt för intressegrupperna. Civilsamhället har förkrympt. Förväntningarna på större öppenhet fördämts.

Kan den framväxande situationens allvar då framtvunga nytänkande av det slag som det kinesiska kommunistpartiet vid några tidigare kritiska tillfällen, enkannerligen 1978, förmått visa? Kan utvecklingen brytas? Det har länge stått klart att Xis stabilitets- och kontrollpräglade ledarskap allvarligt hämmat den produktivitetsutveckling som fortsatt ekonomisk tillväxt skulle kräva, och närmast till hands för Xi vore att ändra ekonomisk kurs. Ett acceptabelt pris kan vara att ge den privata sektorn en större, vitaliserande roll, och det var budskapet från partiet ekonomiska arbetskonferens i december 2022. Återvunnen tillväxt, digitalisering, arbetstillfällen för landets miljoner välutbildade och konkurrens på globala marknader stod i centrum (Tang & Nulimaimaiti 2022).

Att en sådan "reset" var att vänta har senare bekräftats. Primära mål är dels att stimulera den ekonomiska tillväxten och dels att förbättra de allvarligt försämrade diplomatiska relationerna, till bland annat Europa (Kynge, Yu & Liu 2023). Denna omläggning "under galgen" måste välkomnas, även om primärt taktisk. En omedelbar fråga är om Kina i en sådan process kan nyansera sitt förhållningssätt till Putins aggressionspolitik, som blivit en klar belastning för Peking. Huvudmålet förblir att värna om partistaten.

Under de år som jag tjänstgjorde som ambassadör i Peking (2002–06) var det möjligt att tala om och till och med bedriva samarbete med fokus på mänskliga rättigheter och rättsstat, och det gjorde bland andra Raoul Wallenberginstitutet

vid Lunds universitet. Det var vanligt att referera till ett växande rättsmedvetande. Den dåvarande premiärministern Wen Jiabao förklarade en gång i en intervju med CNN:s Fareed Zakaria, att Kina i ett senare utvecklingskede skulle bli en demokrati. Omvärlden var alldeles för otålig. Någon pluralistisk demokrati föresvävade honom knappast, men dagens kontrollstat svarar knappast mot hans vision. En ansedd intellektuell, Yu Keping, idag chef för Centret för den kinesiska statens innovationer vid Pekings universitet, kunde år 2009 på Brookings förlag ge ut boken *Democracy is a good thing* (Yu 2016). Då jag 2018 träffade honom i Uppsala, där han en kort tid vistades på SCAS (Swedish Collegium for Advanced Study), konstaterade han att tiden då man kunde ge ut en sådan bok sedan länge var förbi. Den ter sig onekligen avlägsen.

Det man realistiskt kan hoppas på är att situationens allvar framtvingar en mer ”institutionaliserad autokrati”, och början till slutet på Xi Jinping-eran. Landets behov av en ny dos av Deng Xiaopings antikult-vaccinering är uppenbar.

Slutet på historien är tvivelsutan över. Den närmar sig knappast sitt slut.

Slutreflektioner

Kinas utveckling och landets växande roll i världen är på många sätt oroande, och det är lockande att demonisera Kina. Men, det är att göra det för enkelt för sig. Att förstå och kritiskt analysera denna komplexa, utmanande verklighet är oerhört angeläget. Den tilltagande polariseringen raserar mycket i sin väg. I sin bok *Democracy and Dictatorship in Europe, from the Ancien Régime to Present Day* konstaterade Sheri Berman att ”Europa” efter andra världskriget äntligen hade lärt sig sin läxa och satsat på en liberal välfärdsbaserad demokrati, men att läxan om vad det krävde glömts bort: en demokratisk stat villig och förmögen att hävda sin makt över marknaden och bygga ett samhälle baserat på grundläggande social och ekonomisk rättvisa (Berman 2019). I vår tid har utmaningarna vuxit med tilltagande populism, sociala medier, dataintrång och cyberhot bortom varje form av demokratisk kontroll. En stor utmaning är att stärka demokratierna *inifrån*: de grundläggande fri- och rättigheterna, samhällssolidariteten, konkurrenskraften, viljan och förmågan till ansvarstagande i vår tids ödesfrågor.

Västvärldens arrogans efter Sovjetväldets sammanbrott, Afghanistantraumat, den amerikanska invasionen av Irak på falska grunder (2003), 2008 års finanskris, Kinas exceptionella uppgång, demokratins reträtt och växande populism, allt detta skapade välgrundad ovisshet om den liberala ordningens framtid. Rysslands invasion av Ukraina ställde allt på sin spets. Den skapade ett avgörande ögonblick, och västvärlden fann, måhända till sin egen förvåning, sitt fotfäste. Västvärlden bör varken förfalla till hysteri över Kinas uppgång eller självgodhet i föreställningen att Kina har nått sin topp (Nye 2023). Västvärldens

överordnade mål kan inte vara att till varje pris hålla tillbaka Kina, och därmed fördjupa partistatens inbyggda chauvinism. I partistatens skepnad förblir den kinesiska drömmen under alla omständigheter oförverkligad.

Bibliografi

- Acemoglus, Daron & Robinson, James A., 2012. *Why Nations Fail – the Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Business, Random House.
- Alpermann, B. & Chen, Jie, 2015. "A Middle Class Without Democracy: Economic Growth and the Prospects for Democratization in China", *Journal of Chinese Political Science* 20.
- Berman, Sheri, 2019. *Democracy and Dictatorship in Europe, from the Ancien Régime to Present Day*. Oxford University Press.
- Callaheer, William, 2010. *The Pessimistic Nation*. Oxford University Press.
- Chen Li, 2013. *Chinese Politics in the Xi Jinping Era – Reassessing Collective Leadership*. Brookings.
- Communist Party of China, 2017. *Resolution of the 19th National Congress of the Communist Party of China on the Report of the 18th Central Committee*.
- Communist Party of China, 2022. "Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respects", *Report to the 20th National Congress of the Communist Party of China*.
- Diamond, Larry, 2013. "Chinese Communism and the 70-Year Itch", *The Atlantic*, 29 October.
- Fewsmith, Joseph, 2021. *Rethinking Chinese Politics*. Cambridge University Press.
- Freedom House, 2021. *Freedom in the World 2021 – Democracy under Siege*.
- Fukuyama, Francis, 1992. *The End of History and the Last Man*. Free Press.
- Greenhalgh, Susan, 2008. *Just One Child: Science and Policy in Deng's China*. University of California Press.
- Holmes, Stephen & Krastev, Ivan, 2019. *The Light that Failed: A Reckoning*. Penguin Books.
- Huntington, Samuel P., 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press.
- Kynge, James, Yu, Sun & Liu, Xinning, 2023. "Xi's plan to reset China", *Financial Times*, 11 January.
- Li, Audrey Jiajia, 2022. "Francis Fukuyama on the risky path Xi Jinping chose for China", *The China Project*, 14 December.
- Lubman, Stanley, 1999. *Bird in a Cage – Legal Reforms in China after Mao*. Stanford University Press.
- Milanovic, Branco, 2016. *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*. Harvard University Press.
- Miller, Chris, 2022. *The Chip War – The Fight for the World's Most Critical Technology*. Scribner.
- Mintzer, Carl, 2018. *The End of an Era: How China's Authoritarian Revival is Undermining its Rise*. Oxford: Oxford University Press (updaterad paperbackversion 2019).

- Mitchell et al, 2022. "The Humbling of Xi", *Financial Times*, 3 December.
- Moore Jr, Barrington, 1966. *Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World*. Beacon Press.
- Nathan, Andrew, 1997. *China's Transition*. Columbia University Press.
- Nathan, Andrew, 2003. "China's Changing of the Guard: Authoritarian Resilience", *Journal of Democracy* 14(1).
- Nye, Joseph, 2023. "Peak China?", *Project Syndicate*, 3 January.
- Opper, Sonja & Nee, Victor, 2012. *Capitalism from below – Markets and Institutional Change in China*. Harvard University Press.
- People's Republic of China, 2019. *Speech by Xi Jinping At the Reception in Celebration of the 70th Anniversary of The Founding of the People's Republic of China*, 30 September.
- Ringen, Stein, 2016. *The Perfect Dictatorship – China in the 21th Century*. Hong Kong University Press.
- Roach, Stephen, 2022. "A China Optimist's Lament", *Project Syndicate*, 22 December.
- Rudd, Kevin, 2022. "Xi Jinping, the Rise of Ideological Man, and the Acceleration of Radical Change in China – An Analysis of the 20th Party Congress and 'Winner Takes All' in Politics, Policy, and Politburo Appointments", *Asia Society Policy Institute*, 24 October.
- Saich, Tony, 2021. *From Rebel to Ruler – One Hundred Years of the Communist Party*. Harvard University Press.
- Shirk, Susan, 2023. *Overreach – How China Derailed its Peaceful Rise*. Oxford University Press.
- Tang, Frank & Nulimaimaiti, Mia, 2022. "China puts private sector front and centre in fresh vows to stabilise and bolster economy", *South China Morning Post*, 24 December.
- Vogel, Ezra, 2011. *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Harvard University Press.
- White, Edward & Campell, Peter, 2023. "BYD and peers makes their marque as Chinese car sector comes of age", *Financial Times*, 19 January.
- Yu, Keping, 2009. *Democracy is a good thing*. Brookings.
- Wang, Zheng, 2012. *Never Forget National Humiliation*. Columbia University Press.